

„Trzy kampanie integrujące przedsiębiorstwa sektora MŚP i ich otoczenie w działaniach na rzecz ochrony środowiska”
- „**3x Środowisko**”

The “**3x Environment**” project - “Three campaigns integrating the SMEs sector and their surroundings in the efforts to protect the environment”

Raport dla laika The layman's report

LIFE12 INF/PL/000009
www.3xsrodowisko.pl
www.3xsrodowisko.pl/en

Spis treści

Table of contents

Tło projektu – jak i dlaczego doszło do jego realizacji?

Project background - how and why it came to its implementation?

1

Partnerstwo

Partnership

2

Jakie założyliśmy cele?

Our goals

3

Jak pracowaliśmy?

How we worked?

4

Co osiągnęliśmy?

What we achieved?

9

Co dalej?

What comes next?

12

„Trzy kampanie integrujące przedsiębiorstwa sektora MŚP i ich otoczenie w działaniach na rzecz ochrony środowiska” – „3x Środowisko”

Tło projektu – jak i dlaczego doszło do jego realizacji?

Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) to 99% wszystkich firm w Polsce. Łączny wpływ ich działalności na środowisko naturalne jest więc ogromny. Niestety, według opublikowanego w 2011 roku raportu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) „Zrównoważona produkcja w działalności przedsiębiorstwa”, MŚP nie miały tej świadomości. Zdecydowana większość pytanym firm stała na stanowisku, że ich wpływ na środowisko naturalne nie jest istotny. Odsetek respondentów określających skalę oddziaływania firmy na środowisko jako „dużą” lub „bardzo dużą” wyniósł zaledwie 3,8% w całym sektorze MŚP. Firmy na ogół dostrzegały wpływ zużycia energii (38,5%) i odpadów do utylizacji (21,8%). Prawie nie zauważały swojego wpływu na środowisko poprzez zużycie wody (9,5%) lub surowców naturalnych (2,9%). W tym kontekście nie dziwi fakt, że w ciągu pięciu lat poprzedzających badania PARP 42,3% firm sektora MŚP nie dokonało żadnych działań skutkujących zmniejszeniem negatywnego wpływu na środowisko. Takie nastawienie polskich MŚP było dużym wyzwaniem dla realizacji celów stawianych w unijnej polityce klimatycznej oraz polityce ochrony środowiska naturalnego.

Biorąc to pod uwagę, zdecydowaliśmy się, jako partnerstwo, uruchomić projekt „Trzy kampanie integrujące przedsiębiorstwa sektora MŚP i ich otoczenie w działaniach na rzecz ochrony środowiska”, w skrócie „3x Środowisko”, w wyniku którego wzrosła świadomość proekologiczna wśród małych i średnich firm, głównie w obszarze efektywnego wykorzystywania zasobów. Chcieliśmy przy tym przekonać przedsiębiorców, że działania proekologiczne nie tylko są istotne w aspekcie moralnym i etycznym, lecz także mogą przynosić wymierne oszczędności finansowe.

“Three campaigns integrating the SMEs sector and their surroundings in the environmental protection activities” – “3 x Environment”.

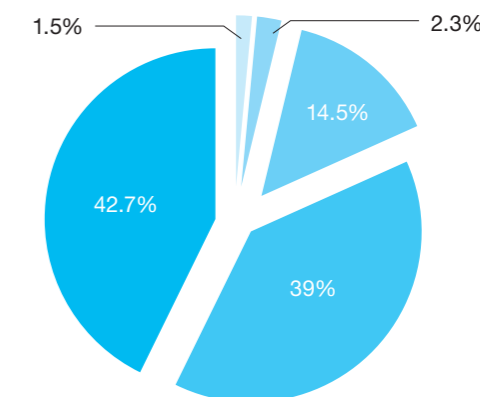
Project background – how and why it came to its implementation?

Small and medium – sized enterprises (SMEs) constitute 99% of all companies in Poland. Hence, their combined impact on the environment is enormous. Unfortunately, according to the report: “Sustainable production in enterprise activities” published in 2011 by the Polish Agency for Enterprise Development (PARP), SMEs were not aware of that fact. Vast majority of the responding companies maintained that their impact on the natural environment was not significant. The percentage of the SMEs describing their impact on the environment as “large” or “very large” amounted to barely 3,8% in the whole SMEs sector. The companies recognized mainly the effect of energy consumption (38,5%) and waste management (21,8%), whereas hardly noticed their impact on the environment exerted through water (9,5%) and natural resources consumption (2,9%). Therefore, it is not surprising that five years prior to the PARP’s report, 42,3% of SMEs did not embark on any activities resulting in the decrease of their negative impact on the environment. Such approach of Polish SMEs constituted a considerable challenge for the implementation of the goals and objectives set by the Union’s climate and natural environmental protection policy.

Bearing this in mind, we have decided to initiate a project “Three campaigns integrating the SMEs sector and their surroundings in the environmental protection activities”, in short – “3x Environment”, which as a result would increase the pro-ecological awareness of small and medium sized enterprises, especially in the area of effective use of natural resources. Simultaneously, our aim was to convince the entrepreneurs that the pro-ecological activities not only have moral and ethical values, but they also bring considerable financial benefits.

■ Bardzo duży / Very large
■ Duży / Large
■ Średni / Medium
■ Mały / Small
■ Bardzo mały / Very small

Raport PARP, 2011. Jak MŚP oceniają wpływ swojej działalności na środowisko naturalne?
PARP report, 2011. SMEs evaluation of the impact of their business on the environment

Partnerstwo

Partnerami w projekcie były trzy organizacje: Stowarzyszenie REFA Wielkopolska, Związek Rzemiosła Polskiego i Stowarzyszenie Rozwoju Edukacji Ustawicznej TRANSFER, które postanowiły zachęcić MŚP do działań proekologicznych, m.in. dzięki oszczędnościom w wykorzystywaniu energii, wody, drewna i innych surowców. Krótko mówiąc, nasz projekt miał zachęcać do oszczędzania, jednocześnie chroniąc środowisko.

Wszystkie organizacje biorące udział w projekcie mają wieloletnie doświadczenie zarówno we współpracy z sektorem MŚP, wdrażaniu innowacyjnych rozwiązań, prowadzeniu szkoleń, realizacji projektów wspieranych ze środków unijnych, jak i wprowadzeniu działań promocyjnych.

Stowarzyszenie REFA Wielkopolska – lider projektu – należące do REFA Group, z centralą w Darmstadt w Niemczech. REFA to największa w Europie, działająca globalnie, organizacja non profit, kształcąca w zakresie organizacji pracy. Stowarzyszenie przenosi do Polski blisko 90 lat doświadczeń REFA w doradztwie i szkoleniach w tym obszarze, stosując uznane na świecie metody i instrumenty organizacji pracy.

Związek Rzemiosła Polskiego (ZRP) – ogólnopolska, społeczno-zawodowa organizacja samorządu gospodarczego, działająca od 1933 roku. Wraz z organizacjami rzemiosła – 27 izbami rzemieślniczymi, 478 cechami rzemiosła oraz 180 spółdzielniami – tworzy największą i najstarszą strukturę samorządu gospodarczego w Polsce.

Stowarzyszenie Rozwoju Edukacji Ustawicznej TRANSFER – organizacja non profit stworzona przez grupę specjalistów mających bogate i wieloletnie doświadczenie w zakresie szkoleń i promocji programów oraz projektów Unii Europejskiej. Podobnym doświadczeniem legitymują się eksperci współpracujący ze Stowarzyszeniem.

Projekt uzyskał dofinansowanie w ramach programu LIFE+ – instrumentu finansowego Unii Europejskiej poświęconego wspieraniu inicjatyw w obszarze ochrony środowiska i klimatu. Współfinansowanie projektu zapewnił Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, pełniący rolę Krajowego Punktu Kontaktowego LIFE oraz wspierający polskich wnioskodawców. Budżet projektu wynosił 1 043 140 EUR, z czego wsparcie finansowe Unii Europejskiej wynosiło 521 251 EUR, a NFOŚiGW 462 889 EUR.

Ramy czasowe projektu

Projekt był realizowany od 1 października 2013 roku do 30 kwietnia 2016 roku.

Partnership

Three partners have been involved in the project: REFA Wielkopolska Association, Polish Craft Association, and the Association for the Development of Continuing Education TRANSFER. Their primary objective was to encourage the SMEs to pre-ecological activities, such as economizing on the use of water, wood as well as other natural resources. In essence, our project was to encourage saving by saving the environment at the same time.

Each organization participating in the project could pride itself on long - term experience in cooperation with SMEs, introduction of innovative solutions, provision of training, implementation of EU funded projects as well as promotional activities.

REFA Wielkopolska Association, the leader of the project, is part of the REFA Group, with the head office in Darmstadt in Germany. REFA is the largest European, globally active, non – profit organization, providing training in the work organization. Using the world renowned methods and tools for work organization, the Association brings to Poland almost 90 years of its experience in consulting and training in the area.

Polish Crafts Association - a nationwide, social and vocational organization of economic self-government has been active since 1933. Together with the craft organizations - 27 chambers of crafts, 478 crafts guilds and 180 cooperatives - it is the largest and oldest economic self-government structure in Poland.

The Association for the Development of Continuing Education TRANSFER is a non-profit organization created by a group of specialists with a long and wide-ranging experience in training and promotion of the EU programs and projects. The experts cooperating with the Association on a regular basis demonstrate the same comprehensive and vast experience in the aforementioned areas.

Our project has acquired funding within the LIFE+ programme - a financial EU instrument supporting environmental, nature conservation and climate protection action projects throughout the EU. Co-financing has been provided by the National Fund for Environmental Protection and Water Management which has been the LIFE National Contact Point and provides support to Polish applicants. The project budget amounted to 1 043 140 Euro, which included European Union financial backing in the amount of 521 251 Euro, and 462 889 Euro delivered by NFOŚiGW.

Project timeframe

The project has been carried out from October 1st, 2013, to April 30th, 2016.

Jakie założyliśmy cele?

Jako cel główny projektu wyznaczaliśmy wzrost świadomości pracowników MŚP dotyczącej efektywnego wykorzystania zasobów poprzez zainspirowanie kadry zarządzającej i pracowników 3 000 firm z 6 branż: budowlanej, drzewnej, samochodowej, drukarskiej, usług osobistych, spożywczej oraz ich otoczenia do działań na rzecz zmniejszenia zużycia zasobów.

Celami szczegółowymi były:

1. Zmniejszenie zużycia wybranych zasobów w minimum 100 firmach o 10% dzięki wdrożeniu niezbędnych zmian organizacyjno-technicznych.
2. Przygotowanie pracowników z 500 firm do generowania pomysłów oszczędnościowych w zakresie gospodarowania zasobami.
3. Wzrost świadomości wśród MŚP na temat korzyści ekonomicznych i środowiskowych, powstałych w wyniku oszczędności zasobów poprzez dotarcie do 3000 firm.
4. Wzrost przekonania społeczeństwa, 10 000 firm i osób prywatnych o możliwości wpływu jednostki na zmniejszenie zużycia zasobów.
5. Wzrost świadomości obywateli w zakresie potrzeby działania na rzecz efektywnego wykorzystania zasobów poprzez włączenie partnerów społecznych i jednostek naukowych.

W jaki sposób planowaliśmy zrealizować cele?

Wyznaczone cele postanowiliśmy zrealizować w ramach trzech kampanii – stąd skrócona nazwa projektu „3x Środowisko”.

Kampania edukacyjna zakładała dotarcie do 500 przedsiębiorstw i zorganizowanie dla nich warsztatów, na których pracownicy uczyliby się, jak rozpoznawać i eliminować marnotrawstwo w zużyciu zasobów, i wypracowywaliby pomysły rozwiązań oszczędnościowych.

Kampania informacyjna, skierowana do 3000 przedsiębiorców, miała informować o możliwościach wpływu przedsiębiorców na środowisko i poprzez przykłady efektywnego korzystania z zasobów zachęcać do wdrażania konkretnych przedsięwzięć.

Kampania upowszechniająca, skierowana do otoczenia firm, społeczeństwa, instytucji otoczenia biznesu, instytucji samorządowych i rządowych, miała współtworzyć pozytywny wizerunek przedsiębiorstw dbających o zasoby naturalne i wspierać ich działania.

Assumed goals

The primary objective of the project was to increase the awareness of SMEs workforce pertaining to the effective use of resources by inspiring the management and workers of 3000 companies representing 6 branches (including construction, wood, transport, printing, personal services, food) as well as their environment to act towards the decrease in the consumption of natural resources.

The detailed actions included:

1. Decreasing by 10% the use of selected resources in at least 100 companies through the implementation of indispensable organizational and technical modifications.
2. Training the employees of 500 companies to generate resource saving solutions in the field of natural resources management.
3. Increasing the SMEs awareness related to the economic and environmental benefits which can be achieved as a result of economizing on resources by reaching 3000 companies.
4. Increasing social awareness of 10 000 companies and private individuals on the possible impact of a human person on the reduction of the natural resources consumption.
5. Educating citizens about the need to act towards effective use of resources by including social partners and educational units.

How we planned to fulfill our goals?

The appointed goals have been accomplished within three campaigns - hence the short name of the project “3x Environment”.

Educational campaign aimed at reaching 500 enterprises and holding workshops which would teach their employees how to recognize and eliminate resource waste, and to generate resource saving solutions.

Informational campaign directed at 3000 companies was to inform about their possible impact on the environment, and by providing examples of effective use of resources, aimed to encourage the entrepreneurs to implement tangible actions.

Dissemination campaign directed at business environment, the society, business environment institutions, self-governing and government institutions, was supposed to create an encouraging image of the companies taking care of natural resources and to support their activities.

Bazą dla realizacji kampanii były dwie akcje przygotowawcze: przygotowanie animatorów edukacji ekologicznej i przygotowanie pakietu edukacji ekologicznej. Miały one zapewnić merytoryczne przygotowanie osób, mających następnie realizować kampanie, a także opracowanie multimedialnych materiałów używanych w kampaniach i know-how w postaci przykładów dobrych praktyk w zakresie zrównoważonej produkcji w branżach, których dotyczył projekt.

Jak pracowaliśmy?

W ramach działań przygotowawczych opracowaliśmy pakiet edukacji ekologicznej, w skład którego wchodził m.in. podręcznik „Edukacja ekologiczna dla przedsiębiorstw rzemieślniczych” oraz sześć branżowych informatorów ekologicznych, zawierających przydatne dla przedsiębiorców informacje o przepisach prawnych związanych z ochroną środowiska, a także przykłady proekologicznych rozwiązań gotowych do zastosowania w praktyce. Materiały te były następnie wykorzystywane w ramach kolejnych kampanii projektowych. Można je pobrać ze strony internetowej projektu www.3xsrodowisko.pl (zakładka „Baza wiedzy”). Przygotowaliśmy do pracy 27 Animatorów edukacji ekologicznej, osoby mające m.in. animować działania MŚP oszczędzające zasoby, upowszechniać wśród przedsiębiorców informacje o przepisach w obszarze ochrony środowiska, zbierać opinie przedsiębiorców na temat postulowanych przez nich zmian w przepisach.

The campaigns were based on two preparatory actions: educating environmental animators and development of environmental education packets. Their objective was to provide the people who were to carry out the campaign with content – related information, and to prepare multimedia aids used in the campaign, as well as the know-how in the form of good practice examples of sustainable production in the branches the project addressed.

How we worked?

The preparatory stage included the development of the environmental education packet, which comprised, among others, a textbook: “Environmental education for craft enterprises” and six environmental publications containing useful information about the legal provisions of environmental protection as well as examples of ready to use pro-ecological solutions. The materials have been used in the subsequent project campaigns. They can be downloaded from the project website: www.3xsrodowisko.pl, in the bookmark “Results”. We have trained 27 environmental education animators whose task, among others, is to stimulate the SMEs activities aimed at resource saving, promote information on the regulations on environmental protection among entrepreneurs and collect their opinions on the recommended changes in the legislation.

W ramach kampanii edukacyjnej zorganizowaliśmy ponad 40 warsztatów dla blisko 600 uczestników z 500 przedsiębiorstw, którzy uczyli się, jak rozpoznawać marnotrawstwo w użyciu zasobów, jak je eliminować, jak efektywnie wdrażać zmiany w przedsiębiorstwie, oraz wspólnie z prowadzącymi szukali pomysłów na konkretne rozwiązania oszczędnościowe, które można wdrożyć w ich firmach. W ramach warsztatów opracowano dobre praktyki, czyli sposoby pokazujące, jak można z jednej strony zmniejszać koszty przedsiębiorstwa, z drugiej zaś chronić środowisko, np. poprzez zmniejszenie zużycia energii elektrycznej, wody czy drewna, bez pogarszania jakości produkowanych wyrobów i świadczonych usług. Przykładem może być tu projektowanie mebli o zmniejszonych przekrojach elementów drewnianych, zapewniających taką samą wytrzymałość, jak elementy zużywające więcej drewna. Praktyki umieszczono w bazie danych na portalu internetowym projektu, umożliwiającą wyszukiwanie ich według branży i oszczędzanego zasobu (www.3xsrodowisko.pl, zakładka „Dobre praktyki”).

Within the educational campaign we have organized over 40 workshops for almost 600 participants from 500 companies who learned how to identify the waste of natural resources and eliminate it as well as how to effectively implement changes in enterprises. Together with the trainers they searched for tangible resource saving solutions applicable in their companies. Good practice guide has been developed i.e. a set of solutions presenting how the business running costs could be reduced and the environment protected simultaneously, for example, by cutting down the energy, water or wood consumption without impairing the quality of products and services provided. Designing furniture with a reduced cross-section of wooden elements which, however, still ensure the same strength as that of the elements using more wood could serve as a good example here. The selection of good practices has been uploaded to the project website database and can be searched by branch and the resource saved (www.3xsrodowisko.pl, in the bookmark “Good practice”).

Przykłady dobrych praktyk, dostępnych na www.3xsrodowisko.pl
Good practices examples available on www.3xsrodowisko.pl

W ramach projektu opracowaliśmy także 6 przyjaznych w obsłudze kalkulatorów, pozwalających w łatwy sposób zasymulować oszczędności, które można uzyskać dzięki zastosowaniu wskazanych, przykładowych, maszyn i urządzeń. Kalkulatory mają zachęcać pracowników firm do wdrażania rozwiązań oszczędnościowych (dostępne ze strony głównej www.3xsrodowisko.pl, zakładka „Kalkulatory oszczędności”).

We have also prepared 6 user-friendly calculators on the site, that allow the Internet users to easily simulate the savings they can achieve by using the recommended machines or appliances. The calculators are supposed to encourage the employees to implement resource saving solutions in their companies (access from the main page at www.3xsrodowisko.pl, bookmark “Savings calculator”).

W ramach kampanii informacyjnej, mającej na celu podnoszenie świadomości wśród MŚP na temat korzyści ekonomicznych i środowiskowych, zrealizowaliśmy ponad 30 spotkań informacyjnych z udziałem blisko 1000 zainteresowanych osób reprezentujących sektor MŚP (prawie dwukrotnie więcej niż zakładano). W trakcie tych spotkań zaproszeni uczestnicy mogli m.in. uzyskać odpowiedzi na nurtujące ich wątpliwości w obszarze interpretacji przepisów środowiskowych,

Within the information campaign aimed at increasing SMEs awareness about the economic and environmental benefits, we have held over 30 information meetings, attended by almost 1000 interested parties from the SMEs sector (twice as many as expected). During those meetings the invited participants could obtain answers to their disturbing questions related to the environmental legislation issues as well as become acquainted with the natural resources saving solutions and proposals of their

Przykłady publikacji z pakietu edukacji ekologicznej - Informator branżowy dla branży usług osobistych oraz Podręcznik edukacji ekologicznej.

Examples of publications from environmental education packet - Environmental publication for personal services branch, and Environmental education for craft enterprises.

a także zapoznać się z propozycjami wdrożeń rozwiązań oszczędzających zasoby naturalne. Przeprowadziliśmy 3 spotkania konsultacyjne, w trakcie których przedsiębiorcy zgłaszali liczne problemy i postulaty dotyczące zmian w prawie (ponad 1100 uwag i komentarzy), które znalazły odzwierciedlenie w przygotowanych 4 opracowaniach zawierających uwagi i rekomendacje dla: Ministerstwa Środowiska, Ministerstwa Rozwoju (wcześniej Gospodarki), Państwowej Inspekcji Pracy oraz Państwowej Inspekcji Sanitarnej. W spotkaniach tych brali dodatkowo udział przedstawiciele wojewódzkich urzędów ochrony środowiska, prawnicy, specjaliści oraz eksperci branżowi, co pozwoliło na szerokie spojrzenie na zagadnienia prawne, które mają wpływ na działalność MŚP. Opublikowaliśmy 13 artykułów w prasie branżowej, m.in. w „Przeglądzie Piekarskim i Cukierniczym”, „Kurierze Fryzjerskim”, „Kurierze Drzewnym”, „Nowoczesnym Warsztacie”, „Przeglądzie Meblarskim”, a także na stronach internetowych organizacji rzemiosła i portalach społecznościowych.

Zorganizowaliśmy 30 internetowych seminariów (webinarów) – zarówno naukowych, jak i praktycznych. Mogli w nich uczestniczyć przedsiębiorcy, którym brak czasu nie pozwolił na skorzystanie z innych form pozyskiwania informacji czy szkolenia. Webinary są dostępne na stronie www.3xsrodowisko.pl w zakładce „Webinary”.

W czerwcu 2015 roku zrealizowaliśmy uroczysty finał Ogólnopolskiego Konkursu Plastycznego „Uczniowie rzemiosła dla środowiska”, w którym udział wzięło 114 uczniów szkół zawodowych z całej Polski. Założeniem konkursu była popularyzacja idei ochrony środowiska wśród młodzieży. W finale wzięli udział przedstawiciele Komisji Europejskiej na czele z Christianem Strasserem, Zastępcą Dyrektora Programu LIFE, który wysoko ocenił zaangażowanie młodzieży i sam konkurs. Nagrodzone prace były ekspozowane przez kolejne miesiące w siedzibie ZRP.

implementation. We held 3 consulting meetings during which entrepreneurs voiced their numerous concerns and suggestions on legislative changes (over 1100 observations and opinions), which have been included in 4 documents containing recommendations for the Ministry of Environment, Ministry of Development (previously Ministry of Economy), National Labor Inspectorate and State Sanitary Inspectorate. The meetings were also attended by representatives of Voivodship Offices for Environmental Protection, lawyers, specialists and branch experts, what allowed us to look at a wide spectrum of legal issues that influence the SME sector.

We have published 13 articles in branch magazines such as “Przegląd Piekarski i Cukierniczy”, „Kurier Fryzjerski”, „Kurier Drzewny”, „Nowoczesny Warsztat”, „Przegląd Meblarski”, as well as on craft organizations websites and social media portals.

We have held 30 Internet seminars (webinars) on the subject - both academic and practical. Entrepreneurs who had no time to use other forms of information gathering or training could use the webinars to their benefit. Webinars are available on www.3xsrodowisko.pl in the bookmark “Webinars”.

In June 2015 we held a gala celebrating a national art competition “Craft students for environment” which gathered 114 students of vocational schools from Poland. The contest promoted the idea of environment protection among the young people. The final of the contest was attended by members of the European Commission, with Christian Strasser, Deputy Head of Unit, Life - Environment, who highly praised the young people’s engagement and the contest itself. Works that won prizes were exhibited at the ZRP headquarters in the following months.

Wśród nagrodzonych znalazły się firmy oszczędzające w swojej działalności więcej niż jeden zasób (np. zarówno wodę, jak i energię elektryczną), a także wdrażające rozwiązania jeszcze niezbyt szeroko rozpowszechnione w Polsce (np. odzysk pary wodnej z kominów parowych pieców piekarskich).

which save more than one resource (e.g.: both water and electricity), and implement solutions not widely spread in Poland (e.g.: steam recovery from steam chimneys of bakeries’ ovens).

Przykładowa grafika promująca konkurs dla firm „Oszczędzaj, chroniąc środowisko”
Example of a picture promoting the company competition „Save by saving the environment”.

W ramach kampanii upowszechniającej wielokanałowo docieraliśmy do odbiorców z informacjami o projekcie – poprzez portal poświęcony projektowi www.3xsrodowisko.pl, codzienną aktywność w mediach społecznościowych (Facebook, Twitter), na kanale YouTube – „Ekologia w firmie” (www.facebook.com/EkologiaWfirmie) oraz poprzez działania public relations. Eko-Ambasadorem projektu został znany dziennikarz Radek Brzózka, angażujący się w rozpowszechnianie tematów zarówno popularnonaukowych, jak i ekologicznych, wspierający nasze wszystkie działania promocyjne.

The dissemination campaign reached the consumers through many channels - project website, www.3xsrodowisko.pl, everyday activity in social media (Facebook, Twitter), Youtube channel - “Ecology in the company” as well as by public relations activities. Project’s Eco-Ambassador became a well known journalist Radek Brzózka who is engaged in spreading the scientific and environmental knowledge, and who supported all of our promotional activities.

Eko-Ambasador projektu, Radek Brzózka – ujęcia z filmów promujących oszczędzanie zasobów.
Eco-Ambassador of the project, Radek Brzózka - screenshots from films promoting saving the resources.

W celu promowania rezultatów projektu zrealizowaliśmy 6 filmów reportażowych prezentujących rozwiązania wypracowane w ramach projektu i wdrażane w MŚP uczestniczących w projekcie. Materiał filmowy przedstawiający dokonania projektu oraz rozwiązania proekologiczne proponowane przez projekt „3x Środowisko” został dwukrotnie wyemitowany w Telewizji Polskiej, w ogólnopolskim paśmie telewizji regionalnych. Wszystkie filmy zostały zamieszczone na kanale YouTube – „Ekologia w firmie”, stworzonym na potrzeby projektu, oraz na stronie internetowej TP SA, jak również na stronie projektu (www.3xsrodowisko.pl).

To promote our project results, we made 6 documentary films presenting the solutions developed during the project, and implemented by the SMEs which took part in it. Films documenting project achievements as well as the pro-ecological solutions recommended by the project “3x Środowisko” have been broadcast twice on the Polish TV, in regional stations. All the films have been uploaded on the YouTube channel- “Ekologia w firmie”, created for the project, as well as on TP SA website, and on the project’s website (www.3xsrodowisko.pl).

Finał konkursu plakatu – wręczenie nagrody głównej przez Christiana Strassera, Zastępcę Dyrektora Programu LIFE
Poster competition final - main award presented by Christian Strasser, Deputy Head of Unit, Life - Environment

Chcąc dodatkowo zachęcić przedsiębiorców do wdrażania rozwiązań oszczędnościowych w obszarze racjonalnego wykorzystywania zasobów, w ramach projektu zorganizowaliśmy konkurs pod hasłem „Oszczędzaj, chroniąc środowisko”. Spośród ponad 50 nadesłanych zgłoszeń nagrodziliśmy 12.

While trying to encourage the entrepreneurs to implement economical solutions in the field of rational use of available resources, we organized a competition called “Save by saving the environment”. Twelve out of over 50 applications were awarded with prizes, among them companies

Zrealizowaliśmy również program radiowy, który promował działania proekologiczne w MŚP. Program został dwukrotnie wyemitowany w ogólnopolskim radiu Planeta.fm.

Obecność w mediach społecznościowych, głównie na Facebooku (fanpage „Ekologia w firmie”), pozwoliła na nawiązywanie bezpośredniego kontaktu z odbiorcami i sukcesywne budowanie świadomości wśród odbiorców. Fanpage projektu „Ekologia w firmie” zgromadził 500 fanów, a posty osiągały od 3 000 do 46 000 zasięgu miesięcznie. Codzienny kontakt pozwalał na przekazywanie argumentów, dlaczego działania proekologiczne w biznesie są ważne, jakie rozwiązania sprawdzają się. Ważnym przesłaniem było inspirowanie odbiorców i prezentowanie przykładów z innych krajów, przedstawianie inicjatyw proekologicznych wdrażanych zarówno w Polsce, jak i za granicą, relacjonowanie ważnych wydarzeń, np. z imprezy zorganizowanej z okazji Światowego Dnia Wody czy konferencji klimatycznej w Paryżu.

We have also arranged a radio program that promoted pro-ecological activities in SMEs. It has been broadcast twice by the national radio station Planeta.fm.

Our presence in social media, mainly in Facebook (fanpage „Ekologia w firmie”) allowed us to contact the recipients directly and helped us gradually build up their awareness. The fanpage „Ekologia w firmie”, had 500 fans, and the posts had from 3000 to 46000 reach per month. Everyday contact granted us the opportunity to explain why the pro-ecological activities in business are of paramount importance and which solutions really work. Inspiring our recipients was an important message which was conveyed by presenting examples from different countries, introducing pro-ecological initiatives implemented in Poland and abroad, as well as reporting about important events, such as: National Water Day or climate conference in Paris.

Przykładowe grafiki zachęcające do oszczędzania zasobów – fanpage „Ekologia w firmie” na Facebooku.
Examples of pictures encouraging to save the resources - fanpage „Ekologia w firmie” on Facebook.

Działania public relations zaowocowały publikacjami artykułów i wywiadów z ekspertami w prasie (ponad 70 publikacji o projekcie, proponowanych rozwiązaniach, konkursie). Przeprowadziliśmy 60 wywiadów, które przybliżyły zagadnienia związane zarówno z ekologią i biznesem, jak i samym projektem. Rozmówcami byli eksperci z dziedziny ekologii (m.in. Marcin Popkiewicz, autor książek „Świat na rozdrożu”, „Rewolucja energetyczna. Ale po co?”), eksperci projektu, uczestnicy warsztatów organizowanych w ramach projektu „3x Środowisko” oraz przedsiębiorcy. Wywiady są dostępne na stronie projektu www.3xrodowisko.pl w zakładce „Eksperti wyjaśniają” oraz „Ekologia i biznes”.

Organizowane seminaria promocyjne, w trakcie których prezentowano argumenty, dlaczego warto wdrażać rozwiązania proekologiczne w firmie i jakie są rezultaty projektu, zgromadziły ponad 100 uczestników. Odbyły się m.in. z okazji Światowego Dnia Wody, Światowego Dnia Ziemi czy w ekologicznej siedzibie Centrum Badań i Innowacji Pro-Akademia, z którym nawiązaliśmy współpracę.

Public relations actions resulted in publications of press articles and interviews with experts (over 70 publications about the project, recommended solutions and the competition have been developed). We held 60 interviews, which helped understand the questions related to ecology, business and the project itself. The interviewees were experts in the field of ecology (like Marcin Popkiewicz, author of “Świat na rozdrożu”, “Rewolucja energetyczna. Ale po co?”), project experts, members of the workshops organized within the „3x Środowisko” project, and entrepreneurs. All interviews are available on project website www.3xrodowisko.pl in the bookmark: “Experts explain” and “Ecology and business”.

Promotional seminars organized to present arguments for implementing pro-ecological solutions in a company and to promote project’s results gathered more than 100 people. The seminars were held during the World Water Day, World Earth day and at the ecological head office of the Research and Innovations Centre Pro-Akademia which cooperated with us.

Co osiągnęliśmy?

W trakcie projektu monitorowano zużycie zasobów w 128 przedsiębiorstwach. W większości branż monitorowano zużycie wody i energii elektrycznej. Monitorowano także zasoby specyficzne dla danej branży, jak np. drewno w branży drzewnej, czy alkohol izopropylowy w branży poligraficznej. Pomiaru oszczędności monitorowanych zasobów dokonano przy wykorzystaniu opracowanych przez specjalistę w zakresie analizy ekonomicznej wskaźników, które zostały dostosowane do charakterystyki działalności monitorowanych przedsiębiorstw.

W latach 2013-2015 oszczędności powyżej 10% przynajmniej jednego z monitorowanych zasobów w skali roku wykazały 94 różne przedsiębiorstwa. Wynik ten w podziale na branże przedstawia się następująco:

branża usług osobistych: **28 przedsiębiorstw**
branża motoryzacyjna: **20 przedsiębiorstw**
branża spożywcza: **19 przedsiębiorstw**
branża budowlana: **13 przedsiębiorstw**
branża drzewna: **13 przedsiębiorstw**
branża poligraficzna: **1 przedsiębiorstwo**

Łączna liczba firm, które uzyskały oszczędności zasobowe w pożądanej w projekcie skali, rekrutujących się z firm monitorowanych i tych, które nadesłały swoje zgłoszenia na konkurs „Oszczędzaj, chroniąc środowisko”, przekroczyła 100.

Z naszej oferty warsztatów poświęconych wyszukiwaniu i eliminacji marnotrawstwa zasobów, prowadzonych w ramach kampanii edukacyjnej, skorzystało ponad 500 firm.

Z informacjami na temat korzyści ekonomicznych i środowiskowych, powstałych w wyniku oszczędności zasobów, dotarliśmy do ponad 3 000 firm (co było założeniem we wniosku projektowym). Dowodem skuteczności działań podejmowanych w trakcie kampanii informacyjnej jest – zgodnie z przeprowadzonymi w ramach projektu badaniami porównawczymi – wykazanie przez blisko 60% przedsiębiorców zmiany świadomości ekologicznej w co najmniej 33%. Badania te zostały przeprowadzone na początku trwania projektu w 2014 roku i na koniec projektu – w 2016 roku na grupie ponad 300 przedsiębiorców (w formie badań ankietowych).

Miernikiem zainteresowania działaniami upowszechniającymi, adresowanymi do 10 000 firm i osób prywatnych, jest to, że sam tylko portal internetowy projektu (www.3xrodowisko.pl) zgromadził ponad 16 000 unikalnych użytkowników, promocja banerowa w Internecie miała ponad 8 mln odsłon, a aktywność w mediach społecznościowych przyciągnęła m.in. 500 fanów na fan page’u „Ekologia w firmie”.

What we achieved?

Resources used in 128 companies were monitored in the course of the project implementation. Most of the branches were monitored in relation to water and electric energy consumption. Resources typical of a given branch were also monitored, e.g. wood in wood industry, or isopropyl alcohol in the printing industry. The savings in monitored resources were measured by a specialist on economic indicators analysis, which were adjusted to the characteristic features of the activity of the monitored companies.

In the years 2013 -2015 94 different companies showed a 10% increase in the annual savings of at least one of the monitored resources. This breaks down into specific branches as follows:

personal services: **28 companies**
automotive: **20 companies**
food: **19 companies**
construction: **13 companies**
wood: **13 companies**
printing: **1 company**

The overall number of companies which achieved the anticipated level of resource savings exceeded 100. These companies included both, the companies monitored under the project as well as those which submitted their applications for the “Save by saving the environment” contest.

Over 500 companies benefited from our workshops on finding and eliminating resource waste, held as part of the educational campaign.

The information about economic and environmental benefits of saving resources reached over 3000 companies (that was our goal in the project application).

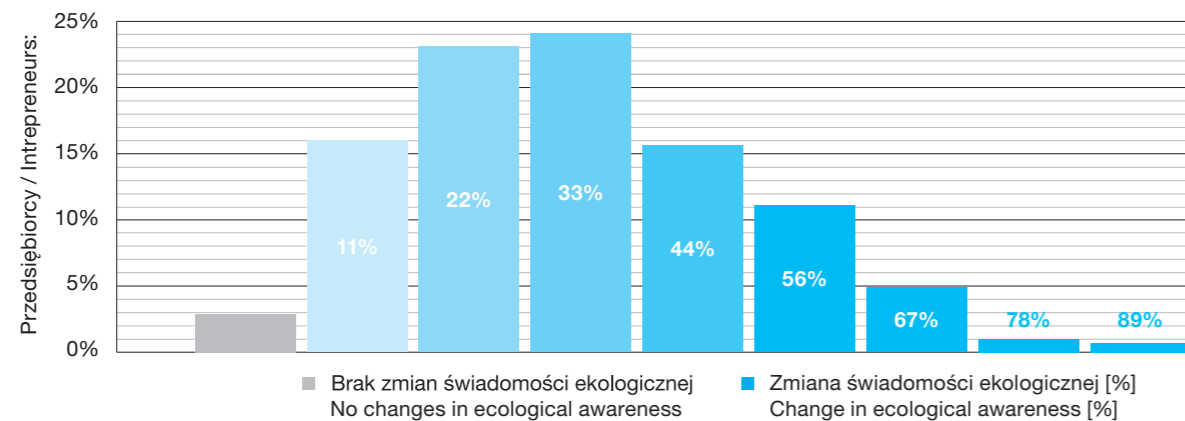
The success of the activities launched as part of the project can be proved by the results of a comparative study which showed that over 60% of the entrepreneurs changed their ecological awareness by at least 33%. The study was conducted at the beginning of the project in 2014, and at the end of it, in 2016 on a representative group of more than 300 entrepreneurs (in the form of questionnaires).

The increasing interest in the dissemination activities addressed to more than 10 000 companies and private people is proved by the fact that the project’s internet portal (www.3xrodowisko.pl) alone attracted over 16 000 unique users, whereas the banner promotion on the Internet had over 8 million page views, and the activity on social media resulted in 500 fans on “Ecology in the company” fan page.

W przeprowadzonych w ramach projektu badań porównawczych blisko 60% przedsiębiorców wykazało zmianę świadomości ekologicznej w co najmniej 33%

During the study held as a part of the project, almost 60% of the entrepreneurs changed their ecological awareness by at least 33%.

Wzrost świadomości ekologicznej MŚP – wyniki badań porównawczych, przeprowadzonych w ramach projektu
SMEs' increase in ecological awareness - comparative study held during the project.

W działania na rzecz wzrostu świadomości obywateli w zakresie potrzeby efektywnego wykorzystania zasobów zostały włączone jednostki naukowe, m.in. pracownicy Instytutu Energetyki Odnawialnej i Szkoły Głównej Handlowej prowadzili seminaria internetowe, a wspólnie z Centrum Badań i Innowacji Pro-Akademia zorganizowali jedno z seminariów promocyjnych. Współpracowaliśmy także z partnerami społecznymi (jak np. Krajowa Izba Gospodarcza, która włączyła się w promocję naszego projektu na swoich stronach internetowych).

In order to increase the public awareness on the need for effective resource use, we invited academic institutions: for example, employees of the Institute for Renewable Energy and Warsaw School of Economics, which held web seminars. Together with the Research and Innovations Centre Pro-Akademia we conducted a promotional seminar. We also cooperated with social partners (the Polish Chamber of Commerce) who became actively involved in the promotion of project on their website.

Networking – budowanie sieci

Dużą wagę podczas trwania projektu przywiązywaliśmy do budowy sieci, w ramach której partnerzy projektu informowali o projekcie i zapraszali do współpracy potencjalnych beneficjentów, inne organizacje realizujące projekty o podobnym zakresie, a także decydentów.

Przykładem działań krajowych kierowanych do decydentów może być przekazanie informacji o projekcie w czasie posiedzenia Narodowej Rady Rozwoju z udziałem Prezydenta RP. Panu Prezydentowi wręczono „Podręcznik edukacji ekologicznej dla zakładów rzemieślniczych”.

Networking

We stressed the importance of networking within the project and requested our partners to provide information about the project and ask for the cooperation of prospective beneficiaries and other organizations, implementing similar projects, as well as decision makers.

Activities on a nation-wide scale aimed at decision makers included submission of the project information at a National Development Council meeting to the President of Poland. The President received our publication: “Ecological education for craft businesses”.

Informacje o projekcie przekazywaliśmy także podczas spotkania z Pawłem Sałkiem, Sekretarzem Stanu Ministerstwa Środowiska i Pełnomocnikiem Rządu do zmian Klimatycznych, oraz na innych tego typu spotkaniach.

Działania networkingowe nakierowane na poszukiwanie krajowych partnerów, z którymi mogą być także kontynuowane działania po zakończeniu projektu, zaowocowały m.in. nawiązaniem kontaktów z Centrum Badań i Innowacji Pro-Akademia, akredytowaną przez Ministerstwo Rozwoju instytucją otoczenia biznesu, realizującą wiele projektów proekologicznych. Zorganizowane w siedzibie Pro-Akademii wspólne seminarium promocyjne na temat oszczędzania pro-ekologicznych zasobów oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii w małych i średnich firmach zgromadziło przedstawicieli firm, organizacji pozarządowych oraz klastra bioenergetycznego.

Działaliśmy także na płaszczyźnie międzynarodowej, gdzie m.in. nawiązaliśmy kontakty z 10 organizacjami realizującymi projekty Life i wzajemnie promowaliśmy nasze projekty na stronach internetowych. Z przedstawicielami projektów „EWWR – European Week for Waste Reduction” oraz „LIFE Natura 2000 Value Crete – The ecological services, social benefits and economic value of the Ecosystem Services in Natura 2000 sites in Crete” przeprowadziliśmy dodatkowo wywiady, które zostały opublikowane na stronie projektu. Projekt „EWWR – European Week for Waste Reduction” opublikował informacje o „3x Środowisko” w swoim newsletterze. Organizacje z Cypru realizujące projekt „LIFE Know Waste. Rethink – Reduce, Reuse, Recycle” gościliśmy na spotkaniu w Warszawie. Dodatkowo nawiązaliśmy współpracę z projektem IEE „EUREM – European Energy Manager”, która zaowocowała opublikowaniem na ich stronie przykładowej dobrej praktyki z linkiem odsyłającym do bazy dobrych praktyk projektu „3x Środowisko”.

Innymi przykładami działalności międzynarodowej może być przekazanie komentarza Związku Rzemiosła Polskiego do informacji UEAPME (Europejskiej Unii Rzemiosła Małej i Średniej Przedsiębiorczości) na temat „Stanowisko w sprawie MŚP i zapobiegania skutków łagodzenia zmiany klimatu” wraz z prezentacją projektu czy też przekazanie materiałów o projekcie na konferencję APCMA „Managing Climate Change Risks to Create Business Opportunities for European SMEs” w Paryżu.

Information about the project was also submitted to Paweł Sałek - Secretary of Environment Secretary and government plenipotentiary for climate change.

Networking activities aimed at a search of national partners who may continue to cooperate upon the project closure resulted in establishing liaisons with the Research and Innovations Centre Pro-Akademia, a business environment institution accredited with the Ministry of Development which has implemented numerous pro-ecological projects. A promotional seminar held at Pro-Akademia head office on saving resources and using renewable energy sources in SMEs, gathered representatives of companies, non-governmental organizations and bioenergy cluster.

We have also been active on the international platform where we developed contacts with 10 organizations implementing LIFE projects, and jointly promoted our projects on websites. Representatives of the projects: “EWWR - European Week for Waste Reduction” and “LIFE Natura2000ValueCrete – The ecological services, social benefits and economic value of the Ecosystem Services in Natura 2000 sites in Crete” were interviewed, and the results published on our website. Project „EWWR – European Week for Waste Reduction” published information about „3x Środowisko” in their newsletter. Organization from Cyprus implementing the project „LIFE Know Waste. Rethink – Reduce, Reuse, Recycle” was invited to a meeting in Warsaw. We have also began cooperation with IEE „EUREM – European Energy Manager” project which resulted in a publication of an example of good practice on their website, with a link to our good practice database in “3x Środowisko” project.

Other examples of our presence in the international arena include the following activities: Polish Craft Association has shared their comments on “SMEs stand on the prevention of climate warming results” to UAPME (European Association of Craft, Small and Medium-sized Enterprises) together with the project presentation; in addition, the project materials have been presented to APCMA conference in Paris held under the banner „Managing Climate Change Risks to Create Business Opportunities for European SMEs

Spotkanie Narodowej Rady Rozwoju, podczas której prezentowano projekt w obecności Prezydenta RP.
National Development Council meeting, where the project was presented to the President of Poland.

Konferencja prasowa podsumowująca projekt.
Press conference summarizing the project.

Co dalej?

Chcemy, aby rezultaty projektu były wykorzystywane i rozwijane także po jego zakończeniu. Szczegóły związanych z tym działań opisaliśmy w dokumencie After-LIFE Communication Plan zamieszczonym na portalu internetowym projektu (www.3xsrodowisko.pl). Wybrane przykłady podaliśmy poniżej.

W ciągu 12 miesięcy od zakończenia projektu zostaną wypracowane zadania egzaminacyjne z zakresu ochrony środowiska na poziomie czeladnika i mistrza dla wszystkich zawodów rzemieślniczych – z wykorzystaniem wiedzy ekspertów i doświadczeń zdobytych przy realizacji projektu „3x Środowisko”. Stanie się to w ramach projektu „Nowa jakość egzaminów zawodowych w rzemiośle” (Program Operacyjny Wiedza, Edukacja i Rozwój – POWER, działanie 2.15).

W organizacjach rzemiosła będą działać punkty doradztwa dla MŚP, w których będą kontynuować swoją działalność Animatorzy edukacji ekologicznej, przygotowani do pracy w ramach projektu „3x Środowisko”. Będą udzielali m.in. informacji na temat obowiązków w obszarze ochrony środowiska, jakim podlegają właściciele firm, oraz upowszechniali wśród przedsiębiorców rozwiązania oszczędzające zasoby wypracowane w ramach projektu.

Program warsztatów realizowanych w ramach projektu „3x Środowisko”, pokazujących, jak rozpoznawać marnotrawstwo w użyciu zasobów i jak je eliminować, zostanie włączony do standardowej oferty szkoleń i doradztwa REFA.

ZRP zaleci zrzeszonym organizacjom rzemieślniczym wprowadzanie do kursów dokształcających i BHP dla uczniów rzemiosła dodatkowej godziny lekcyjnej poświęconej ochronie środowiska i zmniejszaniu zużycia zasobów w firmach rzemieślniczych z wykorzystaniem dobrych praktyk wypracowanych w ramach projektu.

Kontynuowane będzie zbieranie uwag przedsiębiorców w zakresie przepisów dotyczących ochrony środowiska. Będą one cyklicznie przekazywane wojewódzkim inspektoratom ochrony środowiska w ramach organizowanych spotkań rzemieślników i ich pracowników z przedstawicielami inspektoratów.

Stowarzyszenie Rozwoju Edukacji Ustawicznej Transfer przez co najmniej 5 lat od zakończenia projektu będzie utrzymywać jego stronę internetową (www.3xsrodowisko.pl), uaktualniając informacje oraz publikując kolejne przykłady ciekawych rozwiązań pozwalających na oszczędzanie zasobów. Utrzymywany będzie także fan page na Facebooku – „Ekologia w firmie”.

What's next?

We would like the results of the project to be used and developed still after the project is closed. The details of these activities are documented in After-LIFE Communication Plan which is on our project's website (www.3xsrodowisko.pl). Below we present some examples.

Within 12 months after the project closure, we shall have prepared exam questions on environmental protection for the level of apprentice and master craftsman for all crafts, including the expertise and knowledge gained while implementing “3x Environment” project. It will be a part of the project “New quality in crafts professional examinations” (Operational Program Knowledge, Education, Development - POWER, activity 2.15).

Crafts organizations shall have operating advisory points for SMEs where environmental education animators trained under the “3x Environment” project will continue their activity. They will provide information on the requirements the company owners are obliged to meet regarding the protection of the environment and promote resource saving solutions developed within the projects.

Workshops held during the “3x Environment” project, showing how to identify and eliminate resource waste in companies, will become a part of the standard REFA training and advisory offer.

Polish Craft Association will instruct the associated craft organizations to add to their training and work and safety courses, an additional hour devoted to environment protection and decrease of resource consumption in the craft companies applying the good practice examples developed within the project.

The collection of the entrepreneurs' comments on the legal framework of environmental protection will be continued. They will be periodically communicated to the voivodship inspectorates of environmental protection at the meetings of craft employees with the inspectorate representatives.

The Association for the Development of Continuing Education TRANSFER shall run the project's website (www.3xsrodowisko.pl) for at least 5 years after the project completion, updating the information and putting up new, interesting solutions for saving the natural resources. The Facebook fan page, “Ecology in the company” will be kept active as well.

3x Środowisko

Partnerzy projektu

Związek
Rzemiosła
Polskiego

Projekt “3xŚrodowisko” (Trzy kampanie integrujące przedsiębiorstwa sektora MŚP i ich otoczenie w działaniach na rzecz ochrony środowiska) jest dofinansowany z udziałem instrumentu finansowego Unii Europejskiej LIFE+ i ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

The Project “Three campaigns integrating the SMEs sector and their surroundings in the efforts to protect the environment” is co-financed by the financial instrument of the European Union LIFE+ and the National Fund for Environmental Protection and Water Management.

